

У 2012 р. на ярому ріпаку перші ознаки хвороби були відмічені у фазі бутонізації культури. Поширеність альтернаріозу на досліджуваних сортах ярого ріпаку коливалася в межах 12,6–15,7 % при розвитку 6,6–8,2 %. Найбільша поширеність і розвиток хвороби були відмічені на сорті «Отаман» — 15,7 і 8,2 % відповідно.

Середня кількість стручків становила 265–270 шт./росл., з яких 25–31 шт. стручків були з явними ознаками альтернаріозу, що становить 9,4–11,5 %. Встановлено, що розвиток альтернаріозу зменшує кількість насінин (на 1–3 шт., або на 4,6–9,5 %) у стручках, а схожість насіння – на 3,6–5,2 %.

УДК 633.854.78:632.9

**В. П. Петренкова, д-р. с.-г. наук, чл.-кор. НААН,
І. Ю. Боровська, канд. с.-г. наук, ст. наук. співроб.
Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН**

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ХВОРОБ НА ПОСІВАХ СОНЯШНИКУ

Висока мінливість фітопатогенних організмів спонукає фітопатологів на безперервний добір стійких форм соняшнику для використання у практичній селекції. Тому фітопатологічну оцінку селекційного матеріалу необхідно здійснювати щорічно й отримувати достовірні дані щодо ураженості зразків збудниками хвороб.

Загальновідомо, що розвиток хвороб має високу залежність від умов довкілля, тому нами проаналізовану амплітуду мінливості погодних чинників і їх вплив на розвиток хвороб соняшнику. Гідротермічний коефіцієнт у роки досліджень (2006–2013 рр.) коливався в межах від 0,64 до 0,76, тобто сім років з восьми були посушливими, в які ГТК мав значення менше одиниці. І лише умови 2011 р. характеризувалися надмірною зволоженістю — ГТК сягнув найбільшого значення 1,75.

Незважаючи на несприятливі умови для розвитку хвороб у другій половині вегетації, впродовж зазначених років досліджень на соняшнику в північно-східній частині Лісостепу України щорічно виявляли масове поширення фомопсису (*Phomopsis (Diaporthe) helianthi*) з доволі різноманітним рівнем розвитку цього збудника за роками.

Так, за максимальним показником середньозваженої інтенсивності розвитку, найнижчий рівень розвитку збудника виявлено у 2010 р. та 2009 р. (6,3 та 11,8 % ураженої площі стебел відповідно). В решті років цей показник коливався від 31,0 % у 2006 р. до 67,5 % у 2011 р.

Вперше за останні роки в умовах східної частини Лісостепу України у 2012 р. виявлено вугільну гниль (*Sclerotium bataticola*) на прикореневій частині стебел соняшнику з рівнем розвитку близьким до епіфітотійного. Незважаючи на підвищені температури повітря в період досягання соняшнику, показники

розповсюдженості хвороби коливалися від 0,0 до 100 % уражених рослин на ділянці, що в середньому становило 37,7 %.

У 2013 р. значення співвідношення опадів і температури було сприятливим для розвитку гнилей кошиків. Так, інтенсивність розвитку сірої гнилі (*Botrytis cinerea*) коливалася від 0,0 до 72,5 % ураженої площі кошиків, що в середньому становило 10,0 %. Розповсюдженість її коливалися від 0,0 до 100 % уражених рослин на ділянці, в середньому — 44,2 %. Інтенсивність розвитку білої гнилі (*Sclerotinia sclerotiorum*) становила в середньому 2,2 % ураженої площі кошиків. Максимальний показник розповсюдженості склеротиніозу був значно вищим — 80,0 % уражених рослин на ділянці, але з невисоким рівнем її середнього значення — 11,5 % уражених рослин. Останній спалах білої гнилі виявляли на соняшнику у 2003 р.

УДК: 632.937

Н. І. Пивовар, магістрант

І. В. Веріжнікова, канд. с.-г. наук

ДВНЗ «Державний університет управління та підприємництва»

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КИЇВСЬКОЇ ПОПУЛЯЦІЇ *HARMONIA AXYRIDIS* PALLAS НА НАЯВНІСТЬ ЕЛІТРАЛЬНОГО ГРЕБЕНЯ

Як відомо, 19-крапкове сонечко *Harmonia axyridis* Pall. з'явилося на території Києва на початку ХХІ ст., увійшло в ентомокомплекс кокцинелід і впевнено витісняє з нього місцеві види. На сьогодні на території міста Києва існують декілька локалітетів, де чисельність особин у весняний та осінній періоди перевищує 150 екз./м². Дослідження розвитку цього інвазійного виду проводяться нами з 2010 р.

Детальніше досліджуються територіально роз'єднані локалітети. Всі вони розвиваються на насадженнях живоплоту з кизильника блискучого (*Cotoneaster lucidus* Schltl., 1854), заселеного, як правило, персиковою попелицею (*Myzodes persicae*).

У роботі викладено результати трирічного (2011–2013 рр.) вивчення деяких морфологічних відмінностей особин двох локальних популяцій (воскресенська та сирецька). Порівняно 4318 особин.

Оцінювання фенотипової структури показало, що співвідношення меланізованих (*spectabilis*, *conspicua*) і червоних (*succinea*) морфотипів в осінній та весняний періоди залишається майже незмінним: *succinea* – 59,43 %, *spectabilis* — 31,03 %, *conspicua* — 8,07 %. У 2012 р. виявлено особини морфотипу *axyridis*, їх частка становить 1,47 % (рис. 1). Ця стабільність має як сезонний, так і просторовий (у межах локалітетів) характер.